

וכמה גדולה הברכה הזאת בענינה וכמה מתוקנות מלותיה למי שהוא מסתכל בהן בעין האמת, שהקדים תחלה בחכמה וחותם ברופא כל בשר ומפליא לעשות. למד על פליאות מה שברא בחיים מהכחות הדוחים והמחזיקים, וכלל כל החיים באמרו כל בשר. הכוזרי מאמר שלישי

מִפְּשָׁרֵי אֱלֹהִים אֵלֶיךָ הֵגִיעַ תּוֹרֵנוּ לְהַתְּבוֹנֵן בְּגוֹף שֵׁלֵנוּ, הַשְּׂמֵנוּ לֵב אִי פֶּעַם לְנִשְׁמֵתֵנוּ? הָאֵם הֵינּוּ מֵאוֹיְנִים אִי פֶּעַם לְדַפִּיקַת הַלֵּב? וּבְנִיּוֹן גּוֹפְנוּ - הָאֵם הַקִּדְשָׁנוּ לֹא אִי פֶּעַם אִי זֶה מִחֻשְׁבָּה? - הֵרֵב וּלְבָבָה

אשר יצר את האדם בחכמה

לעשות רצונך אלהי הפצתי ותורתך בתוך מעי (תהלים מ), אשריכם ישראל שבכל אבר ואבר שבכם נתן מצוה שמאיתם וארבעים ושמונה איברים באדם ולכך אנו אומרים בכל יום כרוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בחכמה וברא בו נקבים נקבים חלולים חלולים, חלולים חלולים בגימטריא רמ"ח הוי כמנין איברים שבאדם... מדרש

10

כשיצא מבית הכסא יברך: אשר יצר את האדם בחכמה, שבריאת האדם היא בחכמה נפלאה. וי"מ על שם שהגוף דומה לנווד מלא רוח והוא מלא נקבים כדלקמן בסמוך; וי"מ בחכמה, שהתקין מזונותיו של אדם הראשון ואח"כ בראו וברא בו נקבים נקבים, חלולים חלולים, פירוש: נקבים רבים, כגון פה וחוטם ופי טבעת, וגם ברא בו אברים רבים חלולים, כמו לב וכרס ומעיים, שאם יסתם אחד מהם, כלומר, שבנקבים יש נקב אחד שהוא הפה, שכשהוא במעי אמו הוא סתום, וכשיוצא לאויר העולם הוא נפתח, ואם כשיוצא לאויר העולם היה נשאר סתום, לא היה אפשר להתקיים אפילו שעה אחת. והאברים החלולים, אם היה נפתח אחד מהם, לא היה אפשר להתקיים אפילו שעה אחת. ועוד יש לפרש שגבול יש לאדם שיכולין נקביו ליסתם ולא ימות, וכיון שעבר אותו הגבול אי אפשר להתקיים אפילו שעה אחת. וכיון שבכלל הנקבים הם פי הטבעת ופי האמה, ובכלל האברים החלולים, שאם יפתח אחד מהם אי אפשר להתקיים, הם כרס ומעיים, שפיר הוי שבח זה מענין עשיית צרכיו. ואפשר עוד, שמאחר שאם יוצא לנקביו ביותר, עד שאם עבר הגבול, ימות, בכלל שאם יפתח אחד מהם הוא, והוי שאם יפתח אחד מהם נמי מענין עשיית צרכיו ממש. רופא חולי כל בשר, על שם הנקבים שברא בו להוציא פסולת מאכלו, כי אם יתעפש בבטן ימות, והוצאתו היא רפואה. ומפליא לעשות, מפני שהאדם דומה לנווד מלא רוח, ואם יעשה אדם כנווד נקב כחודה של מחט, הרוח יוצא. והאדם מלא נקבים ורוחו משתמרת בתוכו, הרי זה פלא. ועוד יש לפרש ע"ש שכורר טוב המאכל ודוחה הפסולת. שולחן ערוך

20

...ואכילת לחם מן הארץ הוא הדעת המכרר בין טוב ורע, ובורר אוכל מתוך פסולת כמו שכתוב בגמרא, אין תינוק יודע לקרא אבא ואמא עד שטועם טעם דגן, וכן אין מרחיקין מצואת קטן עד שאוכל כזית דגן, שבלחם מן הארץ מתערב פסולת... אבל לחם מן השמים הוא כלי פסולת... שפת אמת

רופא כל בשר ומפליא לעשות

ומפליא לעשות שופטים יג, יט הרי אנו רואים כאן התאמת ההפכים בצורה פלאית: מצד אחד המחלה, שהיא ההפך מהחיים בתכונתה הפנימית, בתור אחד מתפקידי החיים, שהרי הרפואה היא התכונה התדירית של העכול וההזנה, שהעלילות של המחלה היא ההכשרה של הרפואה, - ומצד שני התמזגות, של יצירת האדם בצורתו המלאה זהר, מקשרת עם כל התנאים של החמריות, ומתוך הפגישה של ההפכים באה ההקבלה היותר מפלאה, ומפליא לעשות. ע"ר

30

הגה: ועוד יש לפרש שמפליא לעשות במה ששומר רוח האדם בקרבו, וקושר דבר רוחני בדבר גשמי, והכל הוא ע"י שהוא רופא כל בשר, כי אז האדם בקו הבריאות ונשמתו משתמרת בקרבו (דברי עצמו). רמ"א

...אודך על כי נוראות נפילתי נפלאים מעשיך, כי הוא מדבר כנפלאות החכמה וכנסתרים המתגלים והמתבארים מתוך תכונת היצירה. ומזה תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה בתחלת ברכותינו שבכל יום: "אשר יצר את האדם בחכמה", וחותם: "ומפליא לעשות"... רבינו בחיי ויקרא יב

יש אומרים שצריך לומר מיד אחריה "אלהי נשמה" עד "ברוך אתה ה' המחזיר נשמות לפגרים מתים", לפי שהיא סמוכה לברכת "אשר יצר", ולכך אינה פותחת בברוך טור פרפת אלהי נשמה אינה פותחת בברוך מפני שהיא פרפת ההודאה וברפת ההודאות אין פותחות בברוך, כמו שמצינו בפרפת הגשמים שולחן ערוך.

טהורה היא

וגם היום מתוודה כל יהודי לפני ה' "נשמה שנתת בי טהורה היא" ואין הדבר תלוי אלא כי לשמרה בטהרה ולהחזירה לידך בטהרה. הנה זו כל תורת ה' ותמצית ההנהגה האלוקית - לזכר ולעלות את החיים הגשמיים ולקרב אותם אל ה' ואל שכינתו... גם היום נברא כל אדם בטהרה כאדם הראשון בשעתו. גם היום נולד כל ילד כמלאך למען יחיה ויהיה לאדם, הרי זו אחת מנקודות היסוד של תורת ישראל וחיי היהודי. רשר הירש

10

... וטהרה זו נשמרת היא ביסודה העצמי של הנשמה, גם בכל ירידותינו, ובכל התפלשותה בכל המעמקים, שפקרב פליות ולב, שפקל עקיבותיהם, בכל זאת הרי הנשמה עצמה נשמרת ועומדת בקדשת טהרתה גם בכל מדרגותיה? היותר דלות ויותר ירודות, בכל חדרי חדרים היותר אפלים של החיים. כי רק אתה אל עליון, עושה נפלאות, אתה יכול לעשות את הגבורה הנפלאה הזאת, להיות שומר את אור הטהר של הנשמה, גם בקרבי, ואתה משמרה בקרבי. עולת רביה

המחזיר נשמות

וכמו בכל בוקר שצריך האדם לקבל עליו מלכות שמים מחדש, ולא תספיק הקבלה דאמול, משום דבכל בוקר יש חידוש בריאה, כמו שאנו מברכים המחזיר נשמות לפגרים מתים. ובמדרש (ב"ר פ' ע"ח) חדשים לבקרים רבה אמונתך, אמר רשב"א על שאתה מחדשנו בכל בוקר אנו יודעים שאמונתך רבה להחיות לנו את המתים. הרי שכל יום הוא חידוש בריאה, כמו שאנו אומרים המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, ע"כ צריכין לקבל עול מלכות שמים בק"ש מחדש. שם משואל

20

איתא במדרש וישלח חדשים לבקרים רבה אמונתך ממה שאתה מחדשנו בכל בוקר אנו יודעים שאמונתך רבה לתחיית המתים. וממה שאתה מחדשנו בבוקרן של מלכיות אנו יודעים שאמונתך רבה לגאלינו. כמו שבכל יום נעשין בריה חדשה וכל סדר הלילה הוא בשביל זה ההתחדשות. כן כל גלות כדי להביא התחדשות... ולילה כיום יאיר. פי' כי גם בלילה יש אור רק שהוא בדרך נסתר. אור הבא מתוך החושך... ואיתא שאומרים בכל יום מזמור שיר הנוכת בשביל הארה שנתחדש בכל יום ונפשות שנתבררין בכל יום מחושך לאור. כי הקדוש ברוך הוא עושה פלא. ובכל יום נמצא רמז מתחלת העולם ועד סופו. כמ"ש מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית ומ"ב כולל כל הבריאה עד תחיית המתים ועוה"ב וע"י חדשים לבקרים צריך האדם להחזיק באמונתו ית"ש. ומכש"כ כשנתחדש גאולה מבוקרן של מלכיות שהוא לחזק אמונת בני ישראל: שפת אמת

לפגרים מתים

ראוי להיות תיכף שניעור משנתו, ראשית המחשבה יפתח לבו בהתלהבות הבורא ברוך הוא, וישיב אמריו אל לבו, לאיזה כוון החזיר הקדוש ברוך הוא נשמתו בקרבי, ונפח באפי נשמת חיים חלק אלוה ממעל, וממקום קדוש יהלכו לגוף עכור וחומר, ולא לחנם תקנו לנו למלאות פה תהלה בכל יום, המחזיר נשמות לפגרים מתים, רק כדי לעורר לב הישנים תרדימת הזמן, לעורר משינתו להכיר את בוראו, אכן רוח הוא באנוש רוח, שטות המסמא את עיניו ומטמטם את אזניו, ומסגיר את מפתחי לב, ואינו בודעו ומכירו את עצמו, ואין פיו ולבו שוים, אפילו באומר המחזיר נשמות לפגרים מתים, לבו בל עמו, כי אם משפה ולחוק, וזה לך האות, כי אם יאמין כי ידבר ומכנה את עצמו לפגר מוסב, למה לו להתגאות, ומי שמע כזאת ומי ראה שהפגר יחזיק את עצמו לאפס לריב ריבו, ולהתקוטט להפוגם בכבודו אפילו כמלא נימא, ועינינו רואות תיכף שקם משנתו, ואמר כתיקון חז"ל המחזיר נשמות לפגרים מתים, מי בעל דברים יגש אליו, אזי רודף הוא, ונמצא פעלו סותרים את דברו, ולא הועילו חכמים בתקנתם, כי אפילו המחזיר נשמות לפגרים מתים אינו מועיל, ואדרכא כיון שמת נעשה חפשי מן המצות, ואוי לאותה בושח וכלימה, ולמה לא יעטו כמעיל בשתם, בני ישראל הנקראים בני אל חי, ונבחרים לו למנה יותר מזולת עמים, אם כן מהראוי שלא יפסדו את מעלתם הרמה, לעורר לבם בקרבם יומם ולילה אל התורה ועבודה, ויתלהבו לשורש נשמתם... אור המאיר - רבי זאב וולף הלוי מו"טומויר

40